

АНАЛІЗ ВИТРАТ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Шевчук Олег Антонович
д.е.н. проф. Крупка Ярослав Дмитрович
Тернопільський національний економічний університет

З переходом України до ринкової організації економіки поступово змінюються механізми функціонування різних форм підприємницької діяльності, що дає можливість використовувати у сучасному економічному аналізі велике різноманіття методів, методик і цим самим удосконалювати методологію аналізу у цілому. Відповідно до закономірностей розвитку практично усіх галузей економічних наук, з однієї сторони, поглиблюються відмінності між ними, тобто їх спеціалізація, а з іншої - виникають нові підрозділи або навіть галузі науки.

У сучасних умовах такі динамічні процеси відбуваються у бухгалтерському обліку, економічному аналізі, аудиті. Так, у економічному аналізі підприємництва та механізмі функціонування його форм з'явилися наступні основні види, фінансовий, управлінський, податковий та статистичний аналіз відповідно до спеціалізації облікової інформаційної бази (фінансовий, управлінський, податковий та статистичний облік). Нові види аналізу та обліку відображають якісно нову практику організації облікової, аналітичної, аудиторської і взагалі управлінської діяльності у підприємстві.

Найважливішим об'єктом обліку, аналізу і управління в умовах ринку є витрати. У межах сучасного економічного аналізу формуються чотири основних напрями аналізу витрат: фінансовий аналіз витрат, податковий аналіз витрат, статистичний аналіз витрат та управлінський аналіз витрат. Відповідно, кожний з видів аналізу має як загальні, так і специфічні об'єкти, методи, прийоми. Завершеність процесу формування чотирьох визначених напрямів аналізу витрат знайде своє відображення у створенні системи методик аналізу витрат відповідно до кожного напрямку.

Загальним вихідним положенням для всіх методик повинна бути класифікація витрат (постійні, змінні, напівпостійні; прямі, непрямі; стандартні, тощо). Специфіку ж системи методик у межах кожного виду аналізу визначають мета, задачі, особливості об'єкта (наприклад, галузеві), науковий апарат.

Виходячи з вище наданого, можна запропонувати наступну схему аналізу витрат відповідно до зазначених його видів.

- 1.) у межах фінансового аналізу витрати досліджуються у взаємозв'язку з масштабами та динамікою економічної вигоди, яка надходить на підприємство у вигляді збільшення активів, зменшення зобов'язань, тощо. Таким чином, у фінансовому аналізі витрати досліджуються у взаємозв'язку з доходом, фінансовим результатом, активами та зобов'язаннями.
- 2.) у межах управлінського аналізу здійснюється найбільш поглиблене та детальне дослідження витрат у взаємозв'язку з собівартістю, ціною, показниками використання обмежених ресурсів підприємства (матеріальних, нематеріальних, трудових, біологічних, інформаційних, грошових).
- 3.) у межах податкового аналізу здійснюється дослідження витрат як специфічних для оподаткування видів валових витрат.
- 4.) у межах статистичного аналізу відбувається гармонізація показників витрат на рівні макро- та мікро-економічних систем.

Результати кожного виду аналізу мають важливе значення для прийняття поточних та довгострокових управлінських рішень. Відповідно до впливу результатів аналізу витрат на прийняття управлінських рішень їх можна поділити на суттєві та

несуттєві витрати. Наприклад, щоб прийняти рішення про затвердження конкретної моделі фінансових результатів, необхідно проаналізувати у межах фінансового аналізу усі витрати кожного виду звичайної діяльності (операційна, фінансова інвестиційна) та витрати від надзвичайних подій. Додаткову інформацію для прийняття рішення надають податковий аналіз валових витрат - це сума податку на прибуток від звичайної діяльності та податку на прибуток від надзвичайних подій та управлінський аналіз - це рівень оптимальної ціни на продукції, роботи, послуги. Для прийняття управлінського рішення стосовно використання еквівалентів (основних засобів, сировини, матеріалів, палива, тари, тощо) необхідно провести аналіз витрат - прямих та непрямих, змінних, постійних, напівпостійних у межах управлінського аналізу. Щоб проконтролювати якість облікової системи підприємства за критерієм відповідності принципу безперервності, необхідно у межах фінансового аналізу дослідити рівень та динаміку витрат на одиницю продукції, робіт, послуг.

Витрати - це грошова вартість ресурсів, які споживаються у процесах виробництва, реалізації та постачання, тобто грошова оцінка споживання. Тому, одночасно для всіх видів аналізу витрат найскладнішим фактором, який суттєво впливає на величину витрат, а відповідно на методики та результати їх аналізу, залишається вартісна оцінка.

Оцінка - це процес визначення грошових сум, за якими мають визнаватися і відображатися елементи фінансових звітів у Балансі та Звіті про фінансові результати. Виходячи з того, що основним джерелом інформації аналізу є облікова інформація, то відповідно й методологічними засадами дослідження вартісних оцінок витрат будуть ті, які затверджені Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку/Фінансової звітності.

Тому для бази оцінки вибираються наступні обліково-аналітичні категорії витрат.

- 1.) Історична собівартість;
- 2.) Поточна собівартість;
- 3.) Вартість реалізації;
- 4.) Теперішня вартість.

Таким чином, аналіз витрат займає одне з найважливіших місць у системі управління підприємством, а отримана за його результатами аналітична інформація є основою прийняття економічних рішень стосовно витрат та фінансових результатів.